

Nattverd utenfor hovedgudstjenesten, veiledning

Innhold

Nattverd utenfor hovedgudstjenesten, veiledning	1
Nattverd utenfor hovedgudstjenesten	1
Nattverdbønnenes utforming	2
Sang, musikk og gjenkjennelse	2
Gjentakelser og bevegelser	3
Innvolvering	3
Kommentarer til ordningens del I	4
Refleksjonsspørsmål til ordningens del II	5

Nattverd utenfor hovedgudstjenesten

Når nattverd feires utenfor menighetens hovedgudstjeneste, kan en benytte en nattverdbønn fra Ordning for hovedgudstjenesten, eller «Nattverd utenfor hovedgudstjenesten». Dette kan f.eks. være i forbindelse med kveldsmesser, morgenmesser, hverdagsmesser, felles nattverd på institusjon, eller nattverd på leir eller festival.

Når det forrettes nattverd for enkeltpersoner brukes ordningen «Nattverd i særskilte situasjoner». Dette kan være f.eks. på institusjon, i hjemmet eller i andre sammengenger.

Nattverdbønnenes utforming

Ordningen for nattverd utenfor hovedgudstjenesten har to deler. Del I består av fire ferdig formulerte nattverdbønner. Del II angir en struktur som skal brukes av den som ønsker å formulere en annen nattverdbønn.

Ved nattverd i Den norske kirke, skal følgende liturgiske ledd alltid være med:

- Lovprisning
- Påkallelse av Den hellige ånd, epiklese
- Innstiftelsesordene, verba
- Fadervår
- Utdeling
- Tilsigelse
- Takkebønn

Nattverdbønnene til bruk utenfor hovedgudstjenesten rammes inn av den sammenheng de benyttes i, f.eks. en kveldsgudstjeneste, gudstjeneste på leir, felles nattverdfeiring på institusjon etc.

En del av denne innramingen er normalt nådehilsen (samling), skriftlesning, preken, forbønn (ordet) og velsignelse (sendelse). Særlig forkynnelsen av Guds ord (lesninger) er i kristen tradisjon tett knyttet til feiringen av nattverden og bør være en del av nattverdfeiringen. Det finnes unntak som f.eks. skjermede demensavdelinger.

Sang, musikk og gjenkjennelse

Det musikalske uttrykket i en nattverdfeiring kan skape både gjenkjennelse og avstand. Tenk over hvordan dette vil fungere i den aktuelle konteksten. På institusjon for eldre kan det være lurt å bruke tradisjonelle og kjente musikalske varianter av liturgiske ledd. I andre sammenhenger kan gjenkjennelsen ligge i å velge sanger, salmer og liturgisk musikk som ikke er en del av hovedgudstjenestens fire godkjente varianter. Dette kan for eksempel være en lovsang fra Hillsong eller Taize på leir, eller bordbønnens takkevers som takkebønn på en hverdagsmesse.

Vær oppmerksom på at det å messe eller synge deler av liturgien kan bidra til varisjon og deltakelse. Dette gjelder f.eks. lovsangen, Verba, Fadervår, Troens mysterium, og Agnus Dei.

Gjentakelser og bevegelser

Lange setninger og ensformighet kan gjøre at helheten i en nattverdbønn oppleves lang. At liturg eller medliturg sier eller synger noe menigheten gjentar, kan øke involveringen og bidra til å holde oppmerksomhet på det som skjer. Slik tiltale og svar har lang kirkelig tradisjon og kalles ofte «call and response».

Den utskrevende nattverdbønn 4 er en nattverdbønn som i sin helhet legger opp til «call and response» etter mal fra HEL-gudstjenesten. Denne gudstjenesten er en utarbeidet liturgi som inkluderer mennesker med ulikt funksjonsnivå. Tegnene til liturgien finner du i boken om HEL-gudstjenesten «Gudstjeneste for alle», s 152 – 170. [Mer om metodikken «Tegn til tale» finner du her.](#)

For den som kjenner tegnspråk kan døvekirkenes tegnliturgi være særlig nyttig. Det er mulig å bruke tegn fra [døvekirkenes tegnliturgi](#) for å understøtte talespråket i nattverdbønnene.

Innvolvering

Frivillige og nattverddeltakerne kan involveres i nattverdbønnen på ulike måter. Noen tips til involvering kan være:

- **Finn stedene i ordningen det står ML** og la en frivillig be eller si disse tekstene. Bokstavene ML står for medliturg og betyr at en annen enn den vigslede presten kan be eller si det som skal formidles.
- **Bruk gjentakelse der det passer.**
- **Involver frivillige i utformingen av nattverdbønnene.** Med utgangspunkt i del II av ordningen, kan frivillige (som f.eks. konfirmanter) involveres i utformingen av nattverdbønnene. Se nedenfor.

Kommentarer til ordningens del I

Alternativ 1 (hverdagsmesser/kveldsmesser)

Denne nattverdbønnen er utarbeidet med tanke på morgenmesser, kveldsmesser og hverdagsmesser. Den kan også brukes i andre sammenhenger hvor det kan passe.

Bønnen har et gjennomgående inkluderende språk om Gud.

Innledningen til bønnen kan gjerne benyttes på institusjon.

Alternativ 2 (leir/festival)

I denne bønnen er det lagt opp til at noen få setninger må sies, mens det er plass til å utvide enkelte ledd, som for eksempel innledningen, sanctus og utdelingen.

Ved bruk på leir, kan innledningen til nattverden spille på undervisning om nattverd eller andre tema som har vært en del av leiren.

Det er mange ulike lovsangstradisjoner på leirer og festivaler. I alternativ 2 gis det rom for å bruke en kjent lovsang som Sanctus.

I alternativ 2 er det lagt opp til bønnevandring og lystenning under utdelingen. Det er fordi denne praksisen er utbredt på leir og festival. Bønnen kan imidlertid benyttes også uten dette, men husk da å justere formuleringene i takkebønnen.

Alternativ 3 (institusjon)

Alternativ 3 ligger tett på formuleringer som er kjent fra hovedgudstjenesten i Den norske kirke. Kjente formuleringer er ment å bidra til deltakelse og gjenkjennelse.

Som innledning til nattverd på institusjon kan det gjerne hentes formuleringer fra innledningen til alternativ 1.

I dette alternativet er Fadervår skrevet i versjonen fra 2011, men ordningen har en lenke til eldre versjoner. Den enkelte liturg kjenner sammenhengen og vet hvilken versjon av Fadervår som skaper mest gjenkjennelse og deltakelse i den aktuelle situasjonen. Dette er særlig viktig overfor personer med demens.

Alternativ 4

Som nevnt over, er alternativ 4 hentet fra HEL-gudstjenesten slik den er gjengitt i boken «Gudstjeneste for alle», s 152-170. Dette materialet er utarbeidet over flere år og er brukt i flere ulike bispedømmer.

«Gudstjeneste for alle» har også flere alternativer til Sanctus med bevegelser på side 157-159.

For mer om bruk av tegn, se over.

Refleksjonsspørsmål til ordningens del II

Utgangspunktet og strukturen for arbeidet med nattverdbønner er oppført i del II av ordningen. I dette arbeidet bør det reflekteres over følgende momenter:

- Innledningen

Nattverden bærer i seg svært mange ulike motiver og metaforer som for eksempel fellesskap, måltid, gudsnærvær, nådemiddel, mysterium, det hellige, påminning om Jesu død og oppstandelse, lovprisning for frelsen og Guds historie med menneskene, takk for fellesskapet med menesker og skaperverk, måltid som gir næring tro og styrke til handling i verden. Innledningen til nattverdbønnen kan si noe helt kort om nattverden og bruke det motivet som passer i situasjonen.

- Hvilket motiv passer i den sammenhengen den aktuelle nattverdbønnen skal brukes?
- Hva betyr det for valg av nattverdbønn, evt. utforming av nattverdbønn etter strukturen i ordningens del II.
- Hva er det vi gjør når vi feirer nattverd?

- Lovprisning

- Lovprisningen bør innledes med en oppfordring til lovprisning eller dialog mellom prest og menighet.
- Dersom dette er en sang, kan en benytte Sanctus fra hovedgudstjenesten eller en annen lovsang som sier noe om Guds godhet, herlighet eller storhet, se f.eks. Norsk salmebok, salmedatabasen hos Eide forlag, andre sang- og salmebøker, eller lovsanger fra karismatiske tradisjoner eller Taize.
- Dette kan være et fint sted å bruke gjentakelse hvor f.eks. liturg eller medliturg sier noe som menigheten gjentar.
- Det er mulig å ha lovpsningen som en del av nattverdbønnen.

- Nattverdbønnen

- Det som skal være med i nattverdbønnen er:
 - Lovprisning av Gud
 - Takk for Guds handling i Jesus
 - Påkallelse av Den hellige ånd, epiklese
- Verba, som følger like etter nattverdbønnen, er en gjenfortelling og en minning – og en aktualisering - av hva Jesus gjorde i og med den første nattverden. Jesu liv og Guds historie med verden minnes også i nattverdbønnen (se f.eks. de ulike nattverdbønnene i

- hovedgudstjenesten). Denne minning kalles gjerne anamnese og inngår alltid i nattverdbønnen.
- Er det noen motiver ved nattverden dere ønsker å vektlegge i den aktuelle sammenhengen?
 - Måltid? (kan nattverdbønnen kan være å synge ett vers fra bordbønnen Gledens Herre, etterfulgt av en epiklese?)
 - Fellesskap?
 - Kan formuleringene i bønnene fra hovedgudstjenesten være til inspirasjon?
- **Verba og Fadervår** skal alltid være med. Tenk gjennom hvilken versjon av Fadervår som passer i sammenhengen, f.eks. på et sykehjem. Lenke til ulike versjoner av Fadervår finner du her:
 - [Fadervår fra 1978/83](#)
 - [Fadervår fra 1930/38](#)
 - **Troens mysterium, fredshilsen, brødsbrytelse og Agnus Dei** er valgfrie ledd. Hvilke praksiser menigheten ellers har kan være med på å styre valgene her. Dersom det for eksempel feires nattverd på leir og brødet som brukes er laget av konfirmanter, kan brødsbrytelsen være en del av nattverdfeiringen her, selv om den vanligvis ikke er det i hovedgudstjenesten.
 - **Utdeling**
 Selve utdelingen av nattverden kan skje på flere ulike måter; knefall, stående, ved intinksjon eller buk av særkalker.

 Det er også mulig å legge til rette for bønnevandring og/eller lystenning samtidig som en mottar nattverd. Den ferdig formulerte nattverdbønn B legger opp til bønnevandring. Det er også mulig å bruke den nattverdbønnen uten bønnevandring og lystenning. Tips til [mulige stasjoner på en bønnevandring finnes her](#).
 - **Tilsigelsesordene**
 Hensikten med tilsigelsesordene er å bekrefte overfor nattverddeltakerne hva det er de har vært med på. Tilsigelsesordene skal derfor si noe om hva nattverd er.

 Det er flere ulike bilder og metaforer som brukes for å uttrykke nattverdets mysterium (jf. punktet om innledningsord). Hvilke bilder vil passe i den sammenhengen dere feirer nattverd i nå? Mange kjenner tilsigelsesordene fra hovedgudstjenesten godt. Det kan i noen situasjoner tale for å bruke dem og skape gjenkjennelse. I andre situasjoner kan valg av mindre kjente tilsigelsesord bidra til ny refleksjon og oppmerksomhet på hva nattverden kan være.

- **Takkebønnen**

Til sist i nattverdbønnen kommer takkebønnen. Bønnen er en takk til Gud for det som er skjedd i nattverden.

Bønnen skal også gjerne bidra til at nattverddeltakerne kan se sammenhengen mellom nattverdbordet og hverdagslivet, gjerne med en diakonal oppfordring. Dersom måltidsfellesskapet har vært et gjennomgående motiv f.eks. i en kveldsmesse, kan takkeverset fra en bordbønn brukes her.

Mer om nattverdbønner, inkludert om nattverdbønnene i hovegudstjenesten, finnes på [side 16 – 28 i veiledning til gudstjenesten hoveddeler](#).